

Prantsusmaa

Erikohtud - Prantsusmaa

Selles jaotises esitatakse ülevaade Prantsusmaa põhiseadus- ja halduskohtutest.

Põhiseadusnõukogu

Viienda Vabariigi põhiseadusega 4. oktoobril 1958. aastal loodud **põhiseadusnõukogu** (*Conseil constitutionnel*) ei paikne üld- või halduskohtute hierarhia tipus. Seega ei ole tegemist **ülemkohtuga**.

Põhiseadusnõukogul on **ühemksa liiget** ja iga kolme aasta järel vahetub kolmandik liikmetest. Liikmed nimetatakse ametisse **ühemksaks aastaks** ning see ametiaeg **ei ole pikendatav**. Vabariigi president nimetab ametisse kolm liiget ning parlamendi mõlema koja (rahvussamblee ja senati) esimehed nimetavad kumbki kolm liiget. **Endised vabariigi presidendid** on seaduse järgi põhiseadusnõukogu eluaegsed liikmed, kui nad ei täida selle nõukogu liikme mandaadiga vastuolus olevaid funktsioone. Sel juhul ei tohi nad nõukogu töös osaleda.

Põhiseadusnõukogu esimehe nimetab selle liikmete hulgast vabariigi president.

Põhiseadusnõukogu liikmeks saamisele ei ole kehtestatud **vanusepiire ega kutsealanõudeid**. Põhiseadusnõukogu liige **ei tohi** aga samal ajal olla valitsuse ega majandus- ja sotsiaalnõukogu liige ega töötada valitaval ametikohal. Liikmete suhtes kehtivad samad kutsealakeelud nagu rahvussamblee ja senati liikmete suhtes.

Põhiseadusnõukogu on **alaline organ**, aga selle koosolekute toimumise sagedus sõltub nõukogule esitatud küsimuste hulgast. Põhiseadusnõukogul puuduvad allüksused ning nõukogu koguneb ja teeb otsuseid vaid täiskoosseisus toimuvatel istungitel. Otsuste vastuvõtmiseks **nõutava kvoorumi** saavutamiseks peab kohal viibima **seitse kohtunikku**. Häälte võrdse jagunemise korral on otsustav esimehe hääl. Eriarvamusi ei avaldata. Koosolekutel ja istungitel esitatud suulised väited ja hääletamine **ei ole avalikud ega kuulu avaldamisele**.

Menetlus on kirjalik ja selle puhul järgitakse võistlevuse põhimõtet. Valimiste küsimustes võivad pooled siiski teha suulisi avaldusi. Peale selle võivad pooled või nende esindajad teha suulisi avaldusi istungil, kus toimub eelarutelu põhiseaduslikkuse küsimuste üle.

Põhiseadusnõukogu **pädevuse** võib jagada kahte kategooriasse.

Pädevus kahte liiki vaidluste lahendamiseks

Seadusandlikud vaidlused

Põhiseadusnõukogu teeb **põhiseaduslikkuse üle** eelotsuseid (*contrôle de constitutionnalité préventif*) ning need otsused on eraldiseisvad tegelike juhtumite raames tehtavatest otsustest. Tavaliste õigusaktide ja rahvusvaheliste kohustuste korral ei ole selle menetluse kasutamine kohustuslik, kuid institutsiooniliste õigusaktide (*lois organiques*) ja mõlema parlamendikoja kodukorra puhul on see kohustuslik. Taotlused selle menetluse kasutamiseks esitatakse pärast parlamendis toimunud hääletust, kuid enne seaduse jõustumist või ratifitseerimist või rahvusvahelise kohustuse heakskiitmist või parlamendi kodukorra jõustumist. Mittekohustuslikel juhtudel võib taotluse esitada poliitilise võimu esindaja (vabariigi president, peaminister ning rahvussamblee või senati esimees) või võivad seda teha 60 saadikut või 60 senati liiget.

1. märtsil 2010. aastal seati nn esmatähtsat põhiseaduslikkuse küsimust (*question prioritaire de constitutionnalité*) käsitleva menetluse jõustumisega sisse erakorraline **põhiseaduslikkuse järelevalve**. Alates sellest kuupäevast võivad kõik hagejad või kostjad või süüdistatavad kohtumenetluse käigus vaidlustada õigusnormi, väites, et kõnealune norm ei ole kooskõlas põhiseadusega tagatud õiguste ja vabadustega. Asja võib suunata põhiseadusnõukogule ainult siis, kui suunamise on heaks kiitnud riiginõukogu või kassatsioonikohus. Põhiseadusnõukogu peab esitama oma arvamuse kolme kuu jooksul.

Põhiseadusnõukogu teeb otsuseid **pädevuse jaotumise üle** seadusandlike aktide ja rakendusaktide vahel. Põhiseadusnõukogule võib asja esitada õigusloome protsessi käigus konkreetset meedet käsitleva parlamendikoja (rahvusassamblee või senati) esimees või valitsus või pärast protsessi lõppu peaminister, taotledes meetme õigusliku staatuse alandamist.

Valimiste või referendumitega seotud vaidlused

Põhiseadusnõukogu otsustab **vabariigi presidendi valimise** ja **referendumite õiguspärasuse** üle ning kuulutab välja nende tulemused. Põhiseadusnõukogu otsustab ka mõlema parlamendikoja liikmete valimise ning nende sobivust ja diskvalifitseerimist käsitlevate eeskirjade õiguspärasuse üle.

Põhiseadusnõukogule võivad valimisküsimustes esitada taotlusi kõik valijad ning seetõttu on taotluste arv olulisel määral kasvanud pärast seda, kui võeti vastu valimiskulutuste korraldamist ja kontrollimist käsitlevad õigusaktid, sest põhiseadusnõukogu toimib apellatsioonikohtuna parlamendi- ja presidendivalimiste kandidaatide jaoks.

Konsultatiivne roll

Põhiseadusnõukogu esitab oma arvamuse, kui riigipea konsulteerib nõukoguga ametlikult **põhiseaduse artikli 16** (mis käsitleb **täisv olitusi kriisi korral**) rakendamise üle ja edaspidi selle raames tehtavate otsuste üle.

Peale selle konsulteerib valitsus põhiseadusnõukoguga **vabariigi presidendi valimiste ja referendumite korraldamisega seotud tekstide** üle.

Kõik otsused vormistatakse samal viisil ja sisaldavad:

- viiteid kohaldatavatele õigusnormidele ja menetlustoimingutele;
- põhjendusi, milles analüüsitakse aluseks olnud argumente ning esitatakse kohaldatavad põhimõtted ja vastus taotlusele;
- punktideks liigendatud resolutsioon, milles esitatakse lõplik vastuvõetud otsus.

Need otsused on valitsusasutustele ning kõikidele haldus- ja kohtuorganitele siduvad ega kuulu **edasikaebamisele**. **Lõplik õigusjõud** ei ole mitte ainult otsuse resolutsioonil, vaid ka selle aluseks olevatel vajalikel põhjendustel. Põhiseadusnõukogu võtab siiski vastu taotlusi oluliste vigade parandamiseks.

Õigusnormi, mis on eelotsusega kuulutatud põhiseadusega vastuolus olevaks, ei saa vastu võtta või kohaldada.

Õigusnorm, mis on esmatähtsat põhiseaduslikkuse küsimust käsitleva menetluse käigus tunnistatud põhiseadusega vastuolus olevaks, tunnistatakse kehtetuks põhiseadusnõukogu otsuse avaldamisega või alates nimetatud otsuses sätestatud hilisemast kuupäevast. Põhiseadusnõukogu näeb ette tingimused ja piirangud, mille raames võib vaidlustada õigusnormist juba tulenenud tagajärjed.

Valimistega seotud vaidlustes tehtud otsustega võidakse tühistada hääletamisedelid või valimised üldiselt ning neis otsustes võidakse tunnistada kandidaat sobimatuks ja/või näha ette valitud ametiisiku tagasiastumine.

Otsused **tehakse** pooltele **teatavaks** ja **avaldatakse** Prantsuse Vabariigi **ametlikus väljaandes** (*Journal officiel de la République française*). Eelotsuse korral avaldatakse ka parlamendi mis tahes taotlused ja valitsuse märkused.

Kõik põhiseadusnõukogu loomisest alates tehtud otsused on kättesaadavad [☞ põhiseadusnõukogu veebisaidil](#).

Halduskohtud

Halduskohtute ülesanded

Haldusasutuste antud akte vaatavad läbi **haldusasutustest sõltumatud halduskohtud** (haldus- ja kohtuvõimu lahususe printsiip), mis on üldkohtutest eraldiseisvad organid (pädevuste lahususe põhimõte). Akte võivad läbi vaadata ka haldusorganid, kuid sel juhul kuuluvad nende organite otsused läbivaatamisele kohtu poolt.

Madalama astme halduskohtud (*tribunaux administratifs*) on **haldusõiguse esimese astme üldkohtud**. Kuid **erihalduskohtuid** on palju ja need on järgmised:

- **finantskohtud** (regioonide kontrollikojad (*chambre régionale des comptes*) ja kontrollikoda (*Cour des comptes*));
- **sotsiaalhoolekandekohtud** (departemangude sotsiaalhoolekandekomisjonid ja sotsiaalhoolekande keskkomisjon);
- **distsiplinaarkohtud** (eelarve- ja finantsdistsipliini kohus, kohtunike ülemkogu, kutsealade distsiplinaarorganid, ülikoolide kohtud jne).

Nende kohtute otsuste peale võib üldjuhul esitada apellatsiooni **haldusapellatsioonikohtutele** (*cours administratifs d'appel*), kelle otsuste peale võib omakorda esitada õigusküsimustes apellatsiooni **riiginõukogule** (*Conseil d'État*). Selle rolli täitmisel kontrollib riiginõukogu ainult õigusnormide ja menetluseeskirjade õiget kohaldamist riiginõukogus vaidlustatud kohtuotsuste korral, nagu seda teeb ka kassatsioonikohus, kuid lisaks toimib riiginõukogu esimese ja viimase astme kohtuna teatavate vaidluste korral, näiteks ministrite võetavate regulatiivsete meetmetega seotud vaidluste korral.

Kahe kohtusüsteemi vahelisi **vaidlusi kohtualluvuse küsimustes** lahendab pädevuskonfliktide kohus (*Tribunal des conflits*), millesse kuulub võrdsel arvul nii kassatsioonikohtu kui ka riiginõukogu liikmeid. Põhiseadusnõukogu teeb järelevalvet õigusaktide põhiseadusele vastavuse üle ega vaata läbi riigiasutuste võetud meetmeid või akte.

Halduskohtute struktuur

Halduskohtud (kokku 42) ja **haldusapellatsioonikohtud** (kokku 8) on jaotatud kodadeks. Nende arv ja spetsialiseerumisvaldkonnad sõltuvad kohtu liikmetest ja kohtu esimehe kehtestatud sisestruktuurist. Riiginõukogul on ainult üks kohtufunktsioonidega osakond, nimelt kohtuvaidluste osakond (*Section du contentieux*). Muudel osakondadel on haldusfunktsioonid ning need vastutavad riiginõukogu nõuandva rolli täitmise eest.

Kohtuvaidluste osakonnal on kümme allüksust, mis on spetsialiseerunud eri liiki vaidlustele. Üldise haldusõiguse valdkonnas tehtavad otsused võetakse vastu kahe sellise allüksuse ühise otsusega (ühiksa liiget). Kui tegemist on keerulisema või tundlikuma juhtumiga, siis selle võib läbi vaadata kohtuvaidluste osakond (mille koosseisus on sellisel juhul allüksuste juhid, osakonna juhataja ja asejuhatajad – 17 liiget) või kohtuvaidluste osakonna üldkogu (*Assemblée du contentieux*; sellesse kuuluvad riiginõukogu allüksuste esimehed ja selle eesistujaks on riiginõukogu aseesimees – 13 liiget).

Halduskohtute liikmete staatus

Halduskohtute liikmeid ei nimetata traditsiooniliselt kohtunikeks (*magistrats*) Prantsusmaa põhiseaduse tähenduses, sest seda nimetust kannavad ainult üldkohtute liikmed. Halduskohtute liikmete tegevus on reguleeritud riigiametnike suhtes kohaldatavate üldiste eeskirjadega. Pikka aega ei sisaldanud halduskohtute liikmete suhtes kohaldatavad õigusnormid ühtegi spetsiaalset eeskirja, mis oleks erinenud muud liiki riigiametnike suhtes kohaldatavatest eeskirjadest. Alates 1980. aastatest on **halduskohtute liikmete nimetamise tingimusi** siiski **edasi arendatud, et tugevdada liikmete sõltumatust**. Seega kaldutakse neid tänapäeval üldiselt käsitleda kohtunikenä. Niimoodi viidatakse neile mõnes õigusaktis ning kõikides edutamist ja tööstaaži käsitlevates eeskirjades tagatakse, et *de facto* on neil täielik sõltumatus.

Kui üldkohtute kohtunikud moodustavad ühtse struktuuri, siis halduskohtunikud jagunevad kahe struktuuri (*corps*) vahel: ühte kuuluvad riiginõukogu liikmed ning teise madalama astme halduskohtute ja haldusapellatsioonikohtute liikmed.

Nende kahe struktuuri suhtes kohaldatavad õigusnormid sisaldasid pikka aega erinevates õigusaktides, kuid nüüd kohaldatakse riiginõukogu liikmete ning madalama astme halduskohtute ja haldusapellatsioonikohtute liikmete suhtes sama halduskohtumenetluse seadustikku (*Code de justice administrative*).

Õigusvaldkonna andmebaasid

Õigusvaldkonna andmebaasid on Prantsusmaal kättesaadavad interneti vahendusel pakutava avaliku teenusena. Seega sisaldab veebisait [Légifrance](#) järgmist:

- riiginõukogu, pädevuskonfliktide kohtu ja haldusapellatsioonikohtute otsused ning teatavad esimese astme halduskohtute otsused andmebaasis JADE;
- põhiseadusnõukogu otsused andmebaasis CONSTIT.

Kas juurdepääs õigusvaldkonna andmebaasidele on tasuta?

Jah, andmebaasid on kättesaadavad **tasuta**.

Sisu lühikirjeldus

Andmebaas JADE sisaldab 230 000 otsust, kusjuures igal aastal lisatakse 12 000 otsust, samas kui andmebaas CONSTIT sisaldab 3500 otsust ja igal aastal lisatakse sinna 150 otsust.

Seonduvad lingid

[Kohtute pädevus – Prantsusmaa](#)

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.

Viimati uuendatud: 17/01/2017